

УДК 342.9

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1203342>
А.М. МАКАРОВЕЦЬ,

 здобувач Університету сучасних знань
 м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ АПАРАТУ СУДУ

A.N. MAKAROVETS,

 Applicant of a Ph.D., University of Modern Knowledge,
 Kijv, Ukraine

CONCEPT OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE COURT APPARATUS

На шляху до незалежності судової влади від інших гілок виникають підвищені вимоги до чіткого визначення адміністративно-правового статусу, нормативно-правового регулювання, чіткого визначення напрямків та компетенцій, від чого залежить ефективність правового забезпечення інтересів і свобод населення нашої держави. Розкриття сутності поняття та елементів структури адміністративно-правового статусу працівників апарату суду дозволить виявити характерні ознаки, визначити перспективність розвитку статусу, враховуючи судові реформи нинішньої влади.

Проблеми визначення адміністративно-правового статусу апарату суду були предметом досліджень багатьох вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних (Є.В. Авдєєнко, Р.М. Аюпова, В.М. Бевзенко, С.О. Бондар, А.Л. Борко, В.А. Гомада, М.К. Гримич, Д.В. Кіреєв, Р.С. Мельник, О.М. Музичук, Г.Я. Наконечна, І.В. Петренко, І.Л. Петрухін, С.С. Рєзнікова, В.В. Рунова, А.В. Сагун, М.І. Шатерніков, Д.Ю. Шпенюв та ін.). Але, незважаючи на вагомий внесок науковців у розвиток теоретичної бази щодо функціонування апарату суду, низка питань залишається невирішеними, зокрема, сутність поняття адміністративно-правового статусу апарату суду. Тому метою статті є з'ясування сутності та змісту поняття адміністративно-правового статусу апарату суду.

У перекладі з латинської мови «status» – становище, стан кого-або чого-небудь [1, с.545]. Нині найчастіше правовий статус визначають як систему прав, інтересів, свобод та обов'язків суб'єкта правовідносин, встановлених законом та гарантованих державою [2, с.27], хоча погляди на визначення даного терміну дещо різняться

ся. Так, деякі науковці прирівнюють правовий статус до прав та обов'язків самого суб'єкта [3, с.179]. В свою чергу, О.О. Грицанов розглядає поняття правового статусу як соціальну позицію індивіда в цілісній соціальній системі існування [4, с.663], Н.М. Оніщенко наголошує, що статус є законодавчо встановленою та гарантованою державою системою обов'язків, свобод, прав та інтересів суб'єкта відносин у суспільстві [5]. Колектив правників, розглядаючи адміністративно-правовий статус фізичної особи, визначає його як законодавчо встановлену сукупність прав та свобод, закріплених у ст.13, 14, 27–36, 38, 40–49, 53, 54 Конституції України [6], а також юридичних обов'язків індивіда (ст.65–68 [6]) в поєднанні з його адміністративною правосуб'єктністю й адміністративною відповідальністю [7, с.91]. Сукупністю прав й обов'язків, а також законних гарантій й юридичної відповідальності вважає правовий статус К.В. Міронова [8, с.34]

Цікавою є думка Ю.А. Чеботарьової, яка пропонує розглядати правовий статус у вигляді складної, розгорненої у часі, систему, в якій важливу роль відіграють не лише складові елементи, а й характер взаємодії між ними [9, с.17]. В.М. Карельський розглядає поняття правового статусу більш широко, вважаючи його багатоаспектною категорією з певними, притаманними лише їй, ознаками [10]. Схожої думки дотримується і Г.А. Борисов, додаючи до характеристик статусу чіткість та структурованість при взаємодії складових компонентів правового статусу [11].

Визначаючи поняття адміністративно-правового статусу апарату суду слід згадати думку Т.О. Коломієць, в працях автора адміністративно-правовий статус державного органу розглядається як сукупність прав й обов'язків суб'єкта,

визначених адміністративно-правовими нормами та закріплених за відповідними органами [12, с. 64]. Однак, слід зауважити, що окрім прав та обов'язків як елементу адміністративно-правового статусу є й інші, на чому наголошують інші вчені. Так, О.М. Бандурка вважає правовий статус сукупністю повноважень державного органу, реалізуючи які забезпечується виконання завдань того чи іншого органу державної влади [13, с.23]. У свою чергу, І.Л. Бородін вважає адміністративно-правовий статус певною системою, яка складається з адміністративної право- та дієздатності [14, с.26]. Н.Р. Нижник пропонує розглядати правовий статус працівників державної влади з точки зору встановлених та гарантованих державою мір поведінки службовця в службових взаємовідносинах [15].

На нашу думку, більш повний та конструктивний підхід до визначення поняття, що досліджується, висловила Н.А. Олефіренко. Автор у ході свого дослідження визначила адміністративно-правовий статус адміністративних судів: логічна система зв'язку елементів статусу, які характеризують призначення, повноваження, особливості здійснення правосуддя, є взаємопов'язаними та доповнюють один одного [16, с.152]. Як комплексний показник адміністративно-правовий статус розглядали й інші вчені, вважаючи його одним із основних показників соціальної стратифікації, сукупністю прав та обов'язків особи, організації чи держави [17, с.225]. На нашу думку, комплексний підхід до визначення адміністративно-правового статусу є найбільш повним та повинен включати в себе права суб'єкта та його юридичні обов'язки в поєднанні з юридичною відповідальністю та правосуб'єктністю.

Аналізуючи юридичну літератури, нами було виявлено три теоретичних аспекти визначення змісту адміністративно-правового статусу: 1) тождність з поняттям правосуб'єктності; 2) встановлені на законодавчому рівні права та обов'язки суб'єкта; 3) система визначених нормативно прав, свобод, обов'язків, законних інтересів та юридичної відповідальності, які гарантуються державою та є основою для визначення суб'єктом своєї поведінки у суспільстві.

Розглядаючи сутність адміністративно-правового статусу апарату суду, слід звернути увагу на певні особливості: права та юридичні обов'язки суб'єкта закріплені у нормативних актах, які у своїй сукупності складають досить великий масив; норми права, якими регулюються адміністративно-правовий статус органів державної влади, тісно взаємопов'язані з нормами

інших галузей права; на відміну від інших, адміністративно-правовий статус не підлягає відчуженню [18, с.110]. Отже, адміністративно-правовий статус певного суб'єкта відображає його роль та місце в системі правовідносин, взаємозв'язок з іншими учасниками правовідносин, а також закріплює його права, обов'язки та юридичну відповідальність.

Дослідження адміністративно-правового статусу апарату суду нині є майже невивченим та законодавчо не врегульованим, відсутній комплексний оптимальний підхід до визначення статусу апарату суду, що особливо актуальним є в рамках судової реформи в Україні, тому поглиблене вивчення адміністративно-правового статусу апарату суду є важливим для прискорення судової реформи, підвищення ефективності роботи судів, а також, що є важливим в політичних умовах, які склалися, надасть можливість повернути довіру населення до державної влади та правосуддя. Завдяки специфіці діяльності та особливостям системи державних органів, апарат суду посідає особливе місце серед інших органів, не підпорядковуючись при цьому органам державної влади та управління [19, с.13]. Отже, адміністративно-правовий статус апарату суду є складним поняттям, цілісним комплексом нормативно закріплених прав й обов'язків, що відповідають завданням, функціям та принципам організації органу державної влади.

Вивченню певних аспектів адміністративно-правового статусу апарату суду присвячені роботи Р.В. Ігоніна, Р.І. Кирилюка, Г.Г. Новосьолова, В.І. П'ятковського, А.М. Хливнюка та інших. Проте, на жаль, навіть на законодавчому рівні на сьогодні не визначено чітко правовий статус співробітників апарату суду, лише поверхнево у деяких статтях законодавці намагаються конкретизувати поняття статусу через призначення та підзвітність даного державного органу (ст.151 [6]), хоча, на нашу думку, в даному випадку розглядається не сам правовий статус, а лише факт зайняття посади на законних підставах.

Правовий статус працівників апарату суду дещо розкривається в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [20]. Зокрема визначено, що Державна судова адміністрація призначена здійснювати як організаційне, так і фінансове забезпечення діяльності судових органів, та являється державним органом системи правосуддя; є підзвітною Вищій раді правосуддя; має територіальні управління. Законом України «Про державну службу» визначено правовий статус посадових осіб апарату суду. Вказується також,

що оплата праці, медичне, транспортне та матеріально-побутове забезпечення може бути встановлене лише з дотриманням відповідних засад для даної категорії (ч.6 ст.152 [20]). Виходячи з вищесказаного, можна виділити особливості адміністративно-правового статусу апарату суду як кадровий склад, за допомогою якого відбувається реалізація функцій та поставлених задач виконавчої влади. Проте, бачимо, що вказаними законами не регламентуються вимоги, юридична відповідальність та порядок призначення працівників апарату суду, а більш за все, зазначаються елементи правового статусу апарату суду. За п.1 Положення про Державну судову адміністрацію України від 22.10.2010 р. № 12 [21] апарат суду визначено як орган в складі системи судової влади.

Розглядаючи поняття адміністративно-правового статусу апарату суду, слід звернути увагу, що науковцями виділяються певні критерії для класифікації правового статусу: за характером (змістом) та за суб'єктами (фізичні/юридичні особи, іноземці, біженці, посадовий статус і т.п.). За змістом правовий статус класифікують на конституційний – характеризує правовий статус людини як громадянина та визначається Конституцією; спеціальний – базуючись на конституційному, відображає особливості певних категорій громадян, таких як державні службовці, військовослужбовці, пенсіонери тощо; галузевий – конкретизує конституційний, характеризує права та обов'язки осіб в певній сфері суспільних взаємовідносин; індивідуальний – стосується конкретної особи, є сукупністю прав та обов'язків особи [2, с.44].

У нашому дослідженні доречно буде зупинитися саме на спеціальному правовому статусі, оскільки працівники апарату суду є державними службовцями та виступають як важливий лан-

цюг в забезпеченні функціонування держави та взаємозв'язку держави та громадянина. Спеціальний правовий статус працівників суду включає в себе дві групи елементів: загальні (права та обов'язки, заборони та юридична відповідальність, які розповсюджуються на всі служби) та закріплені в статусі відповідної посади елементи.

Правова позиція Конституційного Суду України [22] наголошує на тому, що незалежність судів, яка закріплена в ст.126 Конституції України [6], є невід'ємною складовою правового статусу апарату суду. Незалежність та недоторканність суддів є конституційним принципом, за яким проходить організація та функціонування суду. Для працівників апарату суду в ст.129 Конституції України закріплено, що вони підкорюються лише закону [6], зазначається, що органи державної влади зобов'язані діяти в межах своїх повноважень та способами, які не суперечать ч.2 ст.19 Конституції та законам України.

Адміністративно-правовий статус апарату суду нині є майже невивченим та законодавчо не врегульованим. Науковці виділяють для класифікації правового статусу дві критерії: за змістом та за суб'єктами. У ході дослідження нами було виявлено три теоретичних аспекти визначення змісту адміністративно-правового статусу: 1) тотожність з поняттям правосуб'єктності; 2) встановлені на законодавчому рівні права та обов'язки суб'єкта; 3) система визначених нормативно прав, свобод, обов'язків, законних інтересів та юридичної відповідальності, які гарантуються державою та є основою для визначення суб'єктом правовідносин.

Отже, адміністративно-правовий статус апарату суду є складним поняттям, цілісним комплексом нормативно закріплених прав й обов'язків, що відповідають завданням, функціям та принципам організації органу державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К. : Наук. думка, 2000. 680 с.
2. Посібник помічника судді загального суду / Осика І. М. (ред.). К. : Проект ЄС «Прозорість та ефективність функціонування судової системи України», 2010. 509 с.
3. Теория государства и права. Краткий учебник для вузов : учеб.-метод. пособие / С. А. Комаров, А. В. Малько. М. : Изд-во НОРМА (Издат. группа НОРМА-ИНФРА-М), 2001. 448 с.
4. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Мн. : Изд. В. М. Скакун, 1998. 896 с.
5. Теорія держави і права: Академічний курс : підручник / Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 366 с.
6. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова]; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон : Гринь Д. С., 2015. 272 с.
8. Миронова К. В. Гражданская правосубъектность акционерных обществ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. СПб., 2007. 176 с.

9. Чеботарьова Ю. А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2005. 22 с.
10. Теория государства и права : учебник для вузов / В. М. Корельский, В. Д. Первалова. Москва : НОРМА-ИНФРА, 2002. 616 с.
11. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні : підручник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. Київ : Правова єдність, 2008. 350 с.
12. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. К. : Юрінком-Інтер, 2011. 575 с.
13. Судебные и правоохранительные органы Украины / А. М. Бандурка, А. К. Бессмертный ; под. ред. проф. А. М. Бандурки. Х. : Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.
14. Бородин І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 37 с.
15. Нижник Н. Р. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування. К. : Вид-во УАДУ, 2000. Ч. 1. С. 166–167.
16. Олефіренко Н. А. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3 (4). С. 152–155.
17. Політичний енциклопедичний словник : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін ; за ред. Ю. С. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна. К. : Генеза, 1997. 400 с.
18. Четвериков В. С. Административное право : учебник. М. : Форум, Инфра-М, 2005. 320 с.
19. Шицький І. Б. Правовий статус місцевих господарських судів в Україні: становлення і розвиток : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. К., 2006. 20 с.
20. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
21. Положення про Державну судову адміністрацію України : Рішення Ради суддів України від 22.10.2010 № 12. URL: <http://od.court.gov.ua/tu16/norm/pol0/pol2>.
22. Рішення Конституційного Суду України у справі про незалежність суддів як складова їхнього статусу від 01.12.2004 № 19-рп/2004. *Офіційний вісник України*. 2004. № 49. Ст. 3220.

REFERENCES

1. Morozov, S. M., & Shkaraputa, L. M. (2000). *Slovnnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Nauk. dumka (in Ukr.).
2. Osyka, I. M. (Red.). (2010). *Posibnyk pomichnyka suddi zahal'noho sudu* [Guide to the Assistant Judge of the General Court]. Kyiv: Proekt YES «Prozorist' ta efektyvnist' funktsionuvannya sudovoyi systemy Ukrayiny» (in Ukr.).
3. Komarov, S. A., & Mal'ko, A. V. (2001). *Teoriya gosudarstva i prava. Kratkiy uchebnyk dlya vuzov* [Theory of Government and Rights. A short textbook for high schools]. Moskva: Izd-vo NORMA (Izdat. gruppa NORMA-INFRA-M) (in Russ.).
4. Gritsanov, A. A. (1998). *Noveyshiy filosofskiy slovar'* [The newest philosophical dictionary]. Minsk: Izd. V. M. Skakun (in Russ.).
5. Onishchenko, N. M., & Zaychuk, O. V. (2008). *Teoriya derzhavy i prava: Akademichnyy kurs : pidruchnyk* [Theory of State and Law: Academic Course: Textbook]. Kyiv: Yurinkom Inter (in Ukr.).
6. Konstytutsiya Ukrayiny [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 1996. (30). 141 (in Ukr.).
7. Halun'ko, V. V., Kurylo, V. I., Koroyed, S. O., Drozd, O. YU., Hyrenko, I. V., Yeshchuk, O. M., Ryzhenko, I. M., Ivanyshchuk, A. A., Saunin, R. D., & Yamkova I. M.; Halun'ko, V. V. (Red.). (2015). *Administratyvne pravo Ukrayiny* [Administrative Law of Ukraine]. T.1. Zahal'ne administratyvne pravo: navchal'nyy posibnyk. Kherson: Hrin' D. S. (in Ukr.).
8. Mironova, K. V. (2007). *Grazhdanskaya pravosub'yektnost' aktsionernykh obshchestv* [Civil status of joint-stock companies]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.03). SPb. (in Russ.).
9. Chebotar'ova, YU. A. (2005). *Pravovyy status zasudzhennykh do pozbavlennya voli* [Legal status of sentenced persons to imprisonment]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.08). Kharkiv (in Ukr.).
10. Korel'skiy, V. M., & Perevalova V. D. (2002). *Teoriya gosudarstva i prava: uchebnyk dlya vuzov* [Theory of State and Law: A Textbook for Higher Education Institutions]. Moskva: NORMA-INFRA (in Russ.).
11. Kolodiy, A. M., & Oliynyk, A. YU. (2008). *Prava, svobody i obov'yazky hromadyanyna v Ukrayini: pidruchnyk* [Rights, freedoms and responsibilities of a citizen in Ukraine: a textbook]. Kyiv: Pravova yednist' (in Ukr.).

12. Kolomojets', T. O. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyy kurs: pidruch.* [Administrative Law of Ukraine. Academic course: underground]. Kyiv: Yurinkom-Inter (in Ukr.).
13. Bandurka, A. M., & Bessmertnyy, A. K.; Bandurka, A. M. (Red.). (1999). *Sudebnyye i pravookhranitel'nyye organy Ukrainy* [Judicial and law enforcement bodies of Ukraine]. Kharkiv: Un-t vnutr. del (in Russ.).
14. Borodin, I. L. (2004). *Administratyvno-pravovi sposoby zakhystu prav ta svobod lyudyny i hromadyanyna* [Administrative-legal ways of protecting human and civil rights and freedoms]. Doktors'ka dysertatsiya thesis (12.00.07). Kharkiv (in Ukr.).
15. Nyzhnyk, N. R. (2000). *Derzhavna vykonavcha vlada v Ukraini: formuvannya ta funktsionuvannya* [State Executive Bodies in Ukraine: Formation and Functioning]. Kyiv: Vyd-vo UADU, Ch. 1. (s. 166–167) (in Ukr.).
16. Olefirenko, N. A. (2013). Administratyvno-pravovyy status administratyvnoho sudu v Ukraini [The administrative and legal status of the administrative court in Ukraine]. *Slovo Natsional'noyi shkoly suddiv Ukrainy*, (3/4). 152–155 (in Ukr.).
17. Horbatenko, V. P., & Saprykin, A. H.; za red. Shemchushenko, YU. S., & Babkin, V. D. (Red.). (1997). *Politychnyy entsyklopedychnyy slovnyk: navchal'nyy posibnyk* [Political Encyclopedic Dictionary: Tutorial]. Kyiv: Heneza (in Ukr.).
18. Chetverikov, V. S. (2005). *Administrativnoye pravo: uchebnyk* [Administrative law: a textbook]. Moskva: Forum, Infra-M (in Russ.).
19. Shyts'kyi, I. B. (2006). *Pravovyy status mistsevykh hospodars'kykh sudiv v Ukraini: stanovlennya i rozvytok* [Legal status of local economic courts in Ukraine: formation and development]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.10). Kyiv (in Ukr.).
20. Pro sudoustriy i status suddiv [On the Judicial System and the Status of Judges]. *Zakon Ukrainy* (02.06.2016 No 1402–VIII). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (31). 545 (in Ukr.).
21. *Polozhennya pro Derzhavnu sudovu administratsiyu Ukrainy* [Regulations on the State Judicial Administration of Ukraine]. Rishennya Rady suddiv Ukrainy (22.10.2010 No 12). Retrieved from: <http://od.court.gov.ua/tu16/norm/pol0/pol2> (in Ukr.).
22. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy u spravi pro nezalezhnist' suddiv yak skladova yikhnoho statusu [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the independence of judges as part of their status]. (01.12.2004 No 19-rp/2004). *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy*, (49). 3220 (in Ukr.).

Надійшла 27.11.2017

Макаровець А. М. Поняття адміністративно-правового статусу апарату суду. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 5. С. 241–246. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_38.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1203342>

Виокремлено теоретичні аспекти визначення змісту адміністративно-правового статусу апарату суду. Надано узагальнююче розуміння правового статусу та визначено ряд особливостей адміністративно-правового статусу апарату суду.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, апарат суду, законодавство, правовідносини

Макаровець А.Н. Понятие административно-правового статуса аппарата суда

Выделены теоретические аспекты определения содержания административно-правового статуса аппарата суда. Дано обобщающее понимание правового статуса и определен ряд особенностей административно-правового статуса аппарата суда.

Ключевые слова: административно-правовой статус, аппарат суда, законодательство, правовое отношения

Makarovets A.N. Concept of the Administrative and Legal Status of the Court Apparatus

In the article there are analyzed the points of view and approaches to the definition of the concept of the administrative and legal status of the court apparatus. The theoretical aspects of determining the content of the administrative and legal status of the court apparatus are singled out. Also the generalized understanding of legal status is given and a number of features of the administrative and legal status of the court apparatus are determined.

It is shown that the administrative and legal status of the court apparatus is now almost uneducated and legally unregulated. Scientists allocate two criteria for the classification of legal status: in terms of content and subjects. During the study, we were identified three theoretical aspects of determining the content of administrative-legal status: 1) identity with the concept of legal personality; 2) the rights and obligations of the subject established at the legislative level; 3) system of certain

normative rights, freedoms, duties, legitimate interests and legal responsibility, these are guaranteed by the state and its are the basis for determining the subject of legal relations.

Generally, the administrative and legal status of the court apparatus is a complex concept, a holistic set of normatively entrenched rights and responsibilities that are appropriate to the tasks, functions and principles of organizing a public authority.

Key words: *administrative-legal status, court apparatus, legislation, legal relations*